

dien beperkt omdat er natuurlijk een muzikaal gevoel verondersteld wordt. En wie kan de muzikaliteit van een Shakespeare, een Marivaux recht laten wedervaren? Maar ik geef toe dat ik bepaalde regisseurs niet voor de opera vraag: Zadek of Neuenfels bijvoorbeeld."

Waarom?

"Ik vind niet dat ik als operadirecteur van alles moet houden. Ik heb een eigen smaak, een eigen culturele visie. Ik vind Zadek een groot regisseur, maar hou er minder van. Neuenfels vind ik geen groot regisseur."

Omdat hij provocatief werkt?

"Hij is hoegenaamd niet provocatief. Ik lach ermee. Ik heb van Neuenfels wel een prachtige *Hedda Gabler* en een *Gespenster* gezien. Ik maak bij de regisseurs een onderscheid tussen zij die een dramaturgie ontwikkelen vanuit de tekst, en zij die vertrekken van hun eigen visie. De enige die dat laatste kan, is Grüber. Hij beschikt over een ongelooflijke historische en culturele kennis die hij associatief en onderbewust verwerkt. Grüber gaat daarbij heel eerlijk te werk. Lavelli en ook Neuenfels passen dat consumptief toe. Neuenfels was de eerste om bloot in de opera te introduceren omdat het in het theater aansloeg. Het zijn louter trucs."

Je houdt blijkbaar ook minder van regisseurs die direct actueel zijn. De culturele en historische referentiewereld is in de Muntproducties daarentegen altijd zeer groot.

"Daar hou ik heel veel van omdat de opera als kunstvorm de meeste referenties heeft naar de kunstgeschiedenis: *Così Fan Tutte* is een referentie naar de *Wahlverwandtschaften* van Goethe. Heel veel zaken zijn literair al verdwenen, maar leven nog voort in de opera."

Hoe ga je dat probleem van de regisseursschaarste oplossen?

"Ik denk dat ik er nog kan vinden die ik erg waardeer. Ik ben nog niet overtuigd van Jan Decortès' metierkennis op operavlak. In het buitenland verwacht ik veel van Dresden. Ik heb voor de volgende drie jaar een reeks regisseurs met wie ik genoeg heb te ontwikkelen. Ik vind het interessant om met de regisseurs met wie ik Mozart bracht, ook Verdi aan te pakken. Ik denk ook aan enkele nieuwe, zoals Pintillì."

Dat betekent dat je slechts optimaal kan werken met tien regisseurs: de top. Is theater echt zo elitair?

"Kunst is in elk geval elitair. Kunst is e-lire. Beslissen om aan kunst te doen terwijl tweederde van de mensheid hongert, is elitair. En desondanks

goed en noodzakelijk. Al de rest is demagogie. Het feit dat ik in Brussel bezig ben met de ontwikkeling van een model, waarin Stein, Chéreau, Bondy, Herrmann, ... geïnteresseerd zijn, zegt mij dat ik waarschijnlijk op de goede weg ben. Trouwens, zowel Herrmann als von Dohnanyi denken er aan om zich in Brussel te komen vestigen. Dat bewijst ook de grote aantrekkingskracht van de Munt. Tegelijkertijd weet ik dat dat hooguit nog tien jaar kan duren, dat er daarna sowieso geen geld meer is voor opera. Ik ben er nl. van overtuigd dat we de laatste vijftien grote jaren van Europa beleven."

Een laatste testament

"De laatste vier-vijf jaar heb ik geprobeerd veel te studeren over de kunstgeschiedenis van de moderne tijden, omdat de opera als kunstfenomeen daarmee samengaat. Opera duikt op aan het einde van de 16de eeuw, op het moment dat alle elementen die de kunstgeschiedenis van de moderne tijden uitmaken, zich definitief hebben geïnstalleerd. Ik ben ervan overtuigd, dat de moderne tijden op hun einde lopen. Dat heeft verschillende redenen, vooral economische: deze Westerse, Europese maatschappij stevent onvermijdelijk op een grote crisis af. Het succes van de opera hangt daar ook mee samen, omdat hij de meest typische kunstvorm van de moderne tijden is. Volgens mij is hij nu op het hoogtepunt. Zijn rol zal uitgespeeld zijn met het einde van de moderne tijden."

Is dat ook een van de redenen waarom er zo weinig nieuwe opera's worden geschreven?

"Natuurlijk. Opera is geen kunst meer om te creëren — hoewel ik zelf opdrachten geef, wat contradictorisch lijkt — maar een kunst om te recreëren. Zijn grote kracht ligt op dit moment in het herscheppen van bestaande werken."

Het bewaren van een patrimonium?

"Het ontdekken van een patrimonium! Bij de creatie besefte men vaak niet de kracht van het kunstwerk. Dat geldt ook voor filmklassiekers, van Frits Lang bijvoorbeeld. Pas later, door het te herspelen, ontdekt men de klassiciteit van een werk. De recreatie van het bestaande patrimonium laat zien wat nog de betekenis ervan is. Ik beweer dat Puccini puur tijdsgebonden is. Dat is wel fantastisch gemaakt, zoals ook Cecil B. Demille fantastische films heeft gemaakt, maar het heeft niets meer te betekenen. De opera's van Puccini waren in 1900 de musicals van vandaag."

Heeft het Bastilleproject (het persoonlijke project van president Mitterrand om een nieuwe gigantische opera te bouwen, n.v.d.r.) dan nog enige zin? Van theater een massakunst maken die het niet is?

"Ik vind het uitgangspunt om de Bastille te bouwen totaal verkeerd. Men wou een populaire opera, een grotere zaal met een capaciteit van 2.800 mensen. Die 1000 plaatsen meer zullen de opera niet exploitabel maken."

Daardoor wou men ook de toegangsprijzen verlagen. Op dit moment moet men in Parijs tot 5.000 fr. voor een plaats betalen.

"Het was een slecht begrepen socialistische politiek: denken dat

